

MAGYAR-ROMÁN SZEMLE.

SZERKESZTI: MOLDOVÁN GERGELY.

ALEXANDRI VAZUL A MAGYAROKRÓL.

Érdekes és jellemző szóváltást tüntet fel a következő költemény *Moțul și Secuiul*¹⁾ (Az oláh és a székely), mely egy, 1848-ban az erdélyrészi havasokban lefolyt jelenet hű képét tükrözi vissza.

Alexandri a költemény keletkezésének igazolásául azt írja: „valamint régi időkben Homerosnál a görög hősök harc előtt párbeszédet folytattak, úgy szoktak az oláhok is”.

E párhuzam nagyon, de nagyon sántít. Tekintsük pl. Homeros Iliásának VI. énekében a Glacos és Diomedes közt folyó párbeszédet, hasonlítsuk össze az Alexandriéval és a rémséges ellentét legott szembe tűnik. Amott a hősök a sereg láttára kolnek dicső harczra, fölismerik beszélgetés folyamában, hogy tulajdonképen nem ellenfelek, hanem ősök idejéből származó vendégbarátok, földbe szurják lándzsáikat, baráti jobbot nyujtanak egymásnak és nyilvánosan szebbnél szebb ajándékokkal tisztelik meg egymást, hadd lássa a két sereg is, mily nagy becsben tartatik a *ξένος*. Alexandri költeményében pedig a havasok rejtekeibe menekülő védtelen székely szóba áll egy havasi mőcczel, ki rövid szóváltás után a székelyt baltájának hathatós érvoivel győzi meg, agyon üti, hadd tudja meg más világon, ki ő. Imő Alexandri költeménye:

Székely: Hé te mokány
Te zsvány!

No mind vágj eleven husba,
Vágj már egyszer a manőba.
No mind döngösd megtört mellom,
Hisz ez vőtek isten ollon.

¹⁾ II. kt. pag. 22. *Moțul și Secuiul*, scena din Munții Ardealului 1848.

Oláh: Édesem,

Te székelyem!

Mit keressz a bőrczen nálunk?

Oldalba vagy fejbe vágjunk?

Varázsgolyó kell szivedbe,

Hogy szállj logott az egokbe!

Székely: Hé te mokány

Te zsvány!

Te erős vagy, én sem gyáva;

Végtelen isten jósága!

De ha kezöm közé kerülsz

Itt a földön halva terülsz.

Oláh: Édesem,

Te székelyem!

Erős vagyok, te sem gyáva,

Dölyfődnek nincs ám határa,

Olyan nagy hőst, kedves, mint te,

Sokat öltem egymagam le. —

Székely: Hé te mokány,

Te zsvány!

Szállj le csak a völgy mélyébe,

Hadd végezzem lievenyébe!

Ha a völgybe ereszkedél,

Majd adózol életteddel.

Oláh: Édesem,

Te székelyem!

Ne legyek ön a te rabod

De te se légy az én rabom.

Mondsza hát, mi akaratod?

Különben ez végső napod!

Székely: Hé te mokány,

Te zsvány!

Nincsen noved, nincs országod.

Magyarföld ez, a mint látod.

Ugy illik, hogy te légy szolgám,

Hisz még ember sem vagy, nem ám!

Oláh: Édesem,

Te székelyom!

Noszol indulj más világra

Ott még akadsz számos társra.

Majd megmondják neked azok,
Ember vagy micsoda vagyok.

Részemről azt tartom, hogy e költemény Alexandri muzsájának legmértatlanabb szülötte, hogy ez a jelenet nem a harczy tűz, hanem a vérengzés nyilvánulása, a párbeszéd vége is a legmiveletlenebb érvelés visszariasztó példája. Avagy tán Homeros hőseinek kora óta annyira fajult volna a nemes érzés az emberi kebelben, mennyire e költemény elénkbe tárja! E költeményre Alexandri bátran mondhatja „poenitet me hoc carmen fecisse”.

Ha Alexandri minden magyar tárgyú költeményét hallomás vagy tanulmány alapján írja, lehet, hogy a magyarnak az eddiginél riasztóbb képét adja; de szerencsére, utja nem egyszer vezet a bérczes Erdély és déli Magyarország regényes vidékeire, hol bő alkalma nyílt a magyar népet szemlélet tárgyává tenni, a szép nemet szemügyre venni és autopsziából meríteni anyagot költeményeihez. S csakugyan mennyire különböznek ezen költeményei az előbbiektől! Mintha az őszinteség mellett meleg rokonszenvet is tolmácsolna a költő.

Ilyen egy költeménye a Maghiară ezimű ballada¹⁾ (Magyar leány), mely a slatinai havasokban csörgedező — Maghiarnica — pataknak elnevezésére vet világot az ottani nép szájhagyománya szerint.

A mi költőink a magyar hölgy szépségeiről csak nagy vonásokban, egy-egy találó jelző vagy hasonlattal emlékeznek meg; hogy Arany János egyszer sem írja le a magyar hölgy szépségét, nem kell csodálkoznunk, mert hiszen maga mondja

„Nem kiabáltam a természetet,
Csak érzém, mit szívembe ültetett”.

Petőfiről sem csodálkozhatunk, hiszen neki a szépség fogalma nagyon viszonylagos volt; subjectiv érzése oly

irányba ragadná, hogy a szépet a magyar hölgyben, önzéssel tele, kedvesében látta megtestesülve. Nagyon is jellemzi ebbeli felfogását „Hires szépség” című költeménye.

„Róla és csak róla szól
Az uj világ kronikája:
Tótágast áll az esze
Ki csak egyszer néz is rája.

— — — — —
— — — — —
S megtekintém
Szó sincs, szó sincs róla, hogy
Szép e leány. Uram kogyelmezz!
Hogy lehetne szép? hiszen
Nem hasonlít kedvesemhez!”

Alexandri következő balladájában a magyar leány szépségének, hő érzésének és hősiességszántásának valóban élethű esetelését találjuk; a költő a Slatina táján hallott egyszerű népmondát autopsziából szerzett adatokkal oly szép képpé, mely a magyar hölgynek mindig dicőre válik. E költeményben minden szó egy-egy átörzött gondolatnak a megtestesülése, a gondolat és szó gondolata nem mesterkél, mivel közvetlen kollomes bonyomlás szüleménye. Ime a költemény:²⁾

A magyar leány.

Mély keserve, bánatában
Szeme párja dus könyártan
Uszik a szép magyar lánynak;
Keble telve hő érzéssel
Küzdéssel és epedéssel!

Mint a tavasz enyhe napja
Édes meleg pillantása
Bogársötét pár szemének;
Csak ugy lüktet keble halma
Áldott szivet rejt alatta!

Szellő avagy felhő volnál
S így a földön végig járnál
Keressed bár fel a berket:

²⁾ Ezt a balladát Erdélyszéki Mihály fordításában adom.

¹⁾ I. kt. pag. 24.

Szebb virágot nem találnál
A szép s lelkes magyar lánynál.

Hattyu keblén omló fürtje,
Bus szemében mély keserve —
Báj ömlik el egész arczán;
S keservében szép arczárul
Könnye, mint a zápor esordul.

Tul a zord hófedte havas bérczen
Győzött a magyar seregen
Egy hatalmas oláh-kegyur
S ezer magyar nemest vitt el
Rabszolgául seregével.

Távozott e kegyur messze
És utána foglyok ezre
Sirva távozott honából.
Könnyekbe lábbadva, árván
Hon maradt a bus magyar lány.

Három napja, hogy siratja
Három napja, hogy kutatja
Kedvesét, de nem találja
Hej, mert a kit szívből sirat,
Hirt magáról többé nem ad.

Büszke kedvesed hová lett?
Vajjon minő utra tévedt?
Istenem! vajjon hol lehet,
Három napja feléd sem jó,
Az imádott hű szerető?

Keservesen, bánatában
Sir ő idegen országban!
Ő is sohajt te utánad,
Keble boldogtalanságban
Érted eped más országban!

Ha majd megakarod látni
Magas bérczen kell átszállni.
Zimbrunak birodalmába,
Sokan nyögnek ott békóban
Ezer magyar egy csoportban.

Erdős, hegyes vidéken át,
Hid nélküli folyókon át
A hol szép virágok nyílnak,
A hol vig lányok honolnak
Hol bánatos dalok szólnak.

Vedd utadat nyugat felé,
Bérczes erdős hogyek felé,
A hol gyilkos kardok vannak,
A hol tölgyek nyílnak égnek
S szülőföldje levontéknok.

S szilaj dorosháti lován
Utnak indult a magyar lány
Napkeltével, szép hajnalban,
Férfi ruhát ölt magára
Kard simul az oldalára.

Sem a szellő, sem a madár
Olyan gyorsan mint ő nem jár,
Bár nagyon gyors mind a kettő:
Ám még gyorsabban röpíti
A bánat mely szívét tépi.

Völgyek és felhők fölötté
Messze vesznek el mögötte.
A ki látja azt gondolja,
Ragyogó csillag fut égve
S eltűnik a mindenségbe.

Ordit bár a vadak ezre,
Utját veszi rengetegbe
A hős, bátor magyar leány, —
Szívében nincs-nincs félelem
Halad járatlan ösvényen.

Az ój fátyolt vont az égre,
Borzadályt kelt sötétsége,
Szélvész zug a sötét erdőn;
Zug az erdő, szélvész járja
Menydörög az ég villáma.

De ő bátran tovább halad,
Üzi, hajtja a gyors lovat;
Nagy utat fut be lovával,
Szélvész, villám mind hiába,
Tovább üzi szive vágya!

S megérkezik rossz órába,
Egy kis pataknak partjára;
Rejtve a világ szemétől
Névtelen, foly e kis patak,
S rá szép virágok hajlanak.

Jer vitézem! jer a parthoz!
Igy szólt a leány lovához.
De a ló nem hajt szavára.

Földre szegzi tekintetét
Tüszköl s szomoruan nyerit.

Rajta hát, istenro kórlek,
Keressük meg kedvesemet,
Oly rég járok már utána!
Epedő szívem csak romélj!
Édes lovam, jerünk, ne félj!

Busan nyeritvén az állat,
Neki rohan a gyors árnak,
— Bőszül az ár mint a bős vad —
A szegény lány alámérül,
S onnan többé ki nem kerül.

Midőn a nap felköszöntött,
Halva terült virágok közt
Habtól fehérülő part mellett . . .
És e kis patak azóta
„Magyar leány” nevét hordja.

Hogy Alexandrinak a tapasztalásból szerzett adatai mennyivel inkább közelítik meg a valót, mint a tanulmány

utján nyertek, igazolja a *Rapirea Bucovina**) czimű költeményben előforduló kis töredék is, mely a magyar huszárnak rövid, de magvas és találó jellemzését adja. A magyar költők a huszárt rendszeren jelzővel domborítják ki. Alexandrinak a szép iránt fogékony lelkében a magyar huszár oly mélyreható és kedvező benyomást tett, külső csinja, délezes lova annyira elragadta, hogy következő elismerő nyilatkozatra fakad fentidézett költeményében:

Kipödri bajuszát deli magyar legény!
Zabláját harapva fut alatta a mén;
Szilaj mindakettő — a ló mint a gazda,
Mindkettőt valami szilaj vágy ragadja;
Nem tudja az ember — lovat s lovast
[látván —
A ló szép-e vagy a huszár a ló hátán!

Putnoky Miklós.

*) III. kt. pag. 4.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A MÓCZOK FOGLALKOZÁSA.

A mőcz munkás, szorgalmas; mindenhez folyamodik, a mi neki kenyeret ad. Igénye nem nagy, de szükségét látni nem szeret; családjá lételét csak kitartó munkával tudja biztosítani. Nemesak a családfő, mindenki dolgozik a háznál; a ki csak mozogni képes, annak teendője van.

Szántóföld alig van, a földmivelés ez okon itt nem játsza a főszerepet. A havasok oldalain elterülő szántóföldek silányak, nem nyújthatnak elegendő táplálékot a mőczságnak. S az a földmivelés minő bajjal jár! Ekéjét — románul: plug: a régi longobard ploum-ból — a szegény mőcz hátán viszi fel, felturandó roppant kinnal azt a kis földet; csak rozsot, zabot termel, alantabb fekvő helyeken törökbuzát; az asszonyok itt-ott lent és kendert, kertekben burgonyát. Egyéb kerti veteményről, például paszulyról,

babról szó sem lehet. Törökbuzáját nagyon sűrűn veti el, a szár vékony, rövid, silány, egy csövet hoz; a kőré jó takarmányt ad télire a szarvasmarhának. Nagy gonddal is szokta elrakni háza körül, jó magasra egy-egy terebélyes fa ágai közé, hogy kóbor marhák meg ne dézmálják. Így teszi el a mőcz a szénáját is. Rozsát tavasszal veti el s késő őszen, szánkán hozza haza.

Nagy fáradságába kerül a mőcznek a szántóföld megőrzése; bekeríti köröskörül törpe kőfállal, vagy fenyő hasábkokkal; így tesz rétteivel is, különben alig vehetné hasznukat, mert a havasban a lábas marha nyáron át szabadon jár s csak oda nem megy be, a hová be nem mehet. A disznó különösen veszedelmes jelensége a havas kertjeinek, azért ellátják nyakát háromszögű faalkotmányval, hogy a kerítéseken át ne

bujhasson. Elvándorol a ló is messze földekre; a kecske aztán épen pusztit, csak hogy most ez állattól a mőcz meg van fosztva; a közigazgatás nem tűri meg sehol.

Honnan szerzi be tehát a szegény mőcz téli élelmét?

Midőn az aratás ideje az „ország”-ban közeledik, meglepi a havas népe a volt Aranyosszék községeit, a magyarországi szomszédos megyéket; megy aratni, csépelni. Tizenegy kalangyából egy a mőczé. Ezért a gazda buzáját learatja, megcsépel, szalmáját kazalba rakja; azután megcsépel a saját jutalékát s néha egy-egy család 25–30 litervéka tiszta buzát visz haza apró mokány lován, vagy ernyős szekeren, ilyenkor a mőcz család apraja-nagyja lejő, mert a munkaadó gazda a tized mellett naponként négyszer ételt és italt tartozik adni a munkásoknak; 5–6 hétig el van foglalva így a mőcz s midőn felpakol, biztosítva látja magát télire.

Hogyha a mőcz faipart üz, ugy e munkára nem adhatja rá magát, hanem elvándorol messze, olesó piacokra, bevásárolja törökbuzáját, buzáját s minden szükséges zöldséget, u. m. káposztát, paszulyt. A topánfalvi, abrudbányai, offenbányai, verespataki piacok felette drágák, azért N.-Enyed, Gyula-Fehérvár és Torda felé huzódik, ezen piacok árai igényeinek leginkább megfelelnek. Aranyosszék különben veteményes kertje a havasnak; összes kerti terményeivel, fáinak gyümölcseivel, Alsó-Jára, Offenbánya, Topánfalva; Verespatak és Abrudbánya felé siet a székely, mint a hol jobban fizetnek értök.

Minden földmívelési szerszámát és eszközét a mőcz készíti maga Pénzt csak adó és élclmi szerért szokott adni. Ekéje itt-ott egészen fa; boronája¹ egy esomó nyirág legyező alakban összekötve, arra végig ráterül a leány vagy asszony az apró ökör huzza, a nyirág pedig ugy

szólva megsepri a helyet, aztán van termés olyan, a milyen.

Legkedvesebb foglalkozás a havasban a pásztorkodás. Ez a mőcz legtermészetesebb mestersége; minden egyébre a szükség vitte, kényszerítette és tanította. De hát kedves dolog is az! Nappal sütkérezni a nap melegében, fürödni a legtisztább patakokban; szivni a legőzondusabb levegőt, gyönyörködni ezer virágban, a fenyvesek zugásában; mászni szikláról sziklára, közel lenni az éghez, szabadnak lenni! Éjjel meglesni a fü növést, gyönyörködni az ég milliárd csillagaiban, kutatni azok titkos utait, gondolkodni, mélyen álmodni — ez való a mőcz természetéhez! Csak hogy ez élvezethez nem igen jut; az erős munkás kéz nem nélkülözhető.

Leginkább gyermekek és felnőtt leányok pásztorkodnak; ezek inkább nélkülözhetők. A leány gyermekek azonban itt sem ülnek tétlenül; meredek sziklafokon, fenyők árnyában ott ülnek, szorgalmasan varrva; le se pillantanak az utazóra, annyira nem kíváncsiak. Bezzeg nincs ugy ez a Mezőségen! Ha egy kocsis végig robog a falun keresztül, az egész falu népsége ott van a kerítésen.

Mikor aztán a nap eltűnik a havasok csucsai között s beáll az est, a pásztor leány előveszi tulnikját¹, a havasi kürtöt és belefú. Az a két méter hosszú különös alkotmány a mőcz leány kezében varázseszközzé válik; csak a mőcz leány tudja a tulnikot kezelni.

Hallotta-e már valaki ezt a havasi kürtöt szólni? Nincs divatban sehol, csak a mőczok között. Nem is dal az, nem is hora . . . Ez a havas fülemiléje. Elhallgatnád egész éjen át s nem tudnád megunni soha se! Egy panaszos szivnek ezer sóhajtása; egy tépelődő agynak ezer gondolatja; egy beszélő hangáradat, melytől visszhangzik mértföldekre minden bérez; varázscsővel köti le a hall-

¹ Tulnic (máskint bucin) = porte-voix = szócső, messzeszóló kürt = tuba stentoria. Szláv eredetű szó. 1848-ban, de már 1784-ben is tulnik szerepelt trombita helyett, a havas népet czel szolították fegyverre, vagy gyülekezésre.

¹ Románul: grapă, az albán krabból; a román akadémia szótára szerint latin eredetű szó; spanyolul: grapa. Cihac és Mikl. szláv eredetűnek tartják

gató figyelmét; készíti az embert, hogy fusson a hang felé: büverővel vonzza magához közelebb és közelebb; minden hangárnyalatot megértesz, minden gondolatot kitalálsz; minden keservet fölsmersz, — azért hallgatnád el soká?

Honnan meríti a mőczeány a gondolatoknak mélységét? Honnan, kitől tanulta az érzést akként beleönteni a havasi kürtbe, hogy azt minden ember megértse? Ez a mőczeány titka; ő se tudná megmondani. Ő is csak érezni, de megmondani nem volna képes. A mőczeány a havasi kürtbe önti bánatát és örömet... neki nincs zongorája, — más hangszere, csak ez. Nem fu ő abba már komponált dalokat; nem való ez eszköz ilyen másolatokra!

A havasi kürt nagy szerepet játszik különben is a mőczok között. Annak hangjával figyelmeztetik egymást a pásztorok; ezzel jelzik az erdővédek közeledését, hogyha az állatok tilalmas helyen járnak; ezzel kérnek hazulról ételt, ezzel vallanak az ifjak egymásnak szerelmet; ezzel töltik éjszakánként, sőt nappal is idejüket.

A juh, kecske, ló, apró mokán tén, ökör, szerte kóborolnak a havasok oldalain, gazdag legelőt, friss forrásokat, árnyéket keresve. Most már több tekintettel vannak a fenyves erdők iránt, mert hajh! szigorú büntetés vár a gazdára, hogyha rajtakaipják!

Ha takarmány nincs s kemény télre számít a mőcz, — elvándorol nyájával őszkor a Mezősre, bevásárol ott helyt takarmányt s ott teleg egész családjával. Ez gyakran megtörténik, mert takarmányától s legelőjétől megfosztják nyáron át a Bihar-felöli részekből beöznlő nagyszámu juhnyájak, melyeket kibérelt területeken a csobánok¹⁾ sokasága ott őriz.

¹⁾ Románul: cioban; a török tehobánból; francziául: berger = juhász. A mőcz sok nevet ad juhának: albă, sură, brumată, brează, (fekete alapon fehér foltokkal, ha bir); bălțată (gallérral a nyakon; cacioră (hat-hét színű); pinteănogă (folttal a lábszáron); cucuiată, cuiilă (rövid füllel); ochescică (ha szemei körül foltos) stb., aztán úgy szólítja: „Hă! cucuiată! v. albă!”

Ezek a csobánok gyakran követnek el bűntényeket, mi által a mőczok becsületében nem csekély mértékben gázolnak. Ugy vándorolnak a csobánok juhnyájáikkal Erdély délibb részeiből Dobruzsába, melynek éghajlata e czélra igen alkalmas, mivel a tél alig tart 5—6 hetet,²⁾ az állatot a kemény tél meg nem soványítja; sok takarmányt az állat nem fogyaszt, az egész telet, úgy szólva, legelőn töltheti.

A tejből leginkább vajat és turót készítenek s messze piacokra viszik értékesítés végett. Különös szokás a csobánok között az, hogy a míg a tejelés tart, inget nem változtatnak; azért az oly zsiros, oly fekete, hogy azt sem lehet tudni minő anyagból áll. Ugy tartják, hogy a juhok jobban tejelnek. A juhász-kutyák nagy sokaságát az ugynevezett zárából³⁾ (savó) hizlalják, mely rendszeren az ő részükbe jut. E kutyák annyira okosak, hogy képesek a nyájukat arra terelni, a merre a juhász óhajtja: a mellett hűségesek, éberek, a nyájtól soha el nem távoznak. Nem egyszer kelnek sikra a farkasokkal is. Strunga-nak⁴⁾ hívják a juhaklot, (a latin stringo-ból) juhak számára bekerített helyet, itt fejk s ide terelik éjszakára a juhokat.

A csobánok különben igen szivélyes emberek; dacára, hogy templomba nem járhatnak, vallásosok és szivesen megvendégelnek bárkit is, a ki csak kunyhójukba vetődik. Hát hogyha még dohányt kapnak cserébe? akkor van ám nagy becsület.

Sokan a mőczok közül a bányászat-tal is foglalkoznak; Buesum, Kerpenyes, Bisztra, Szohodol, stb. községekből nem egy ember keresi mindennapiját az Ab-

²⁾ Burada Tódor: O călătorie în Dobrogea. Jași 1880. lap: 8.

³⁾ A juh tejet megaltatják, így nyeric a sajtot — caș —; a megmaradt savót — zară — kifűzik, így nyeric az ordát — urdă —; a megmaradt lé a kutyáké. Néhol ezt erjedni engedik, megsavanyodik (ekkor zár) és ekkor a bőjtős ételek megsavanyítására használják cezet helyett.

⁴⁾ Cihac szerint ez is szláv eredetű szó, de nincs igaza.

rudbánya vidéki bányákban. A mőcz jó bányamunkás, bátor és kitartó.

A mőcz szeret még vadászni és halászni is. Efféle dolgokat azonban csak vásár- és ünnepnapokon enged meg magának. Mindkét foglalkozásra ráutalta őt a természet. Láttá erdőségeiben az őzöt, a vaddisznót, a fajdkakast, birni óhajtotta s husából enni vágyott; patakjaiban a pisztráng hemzsegett. Kitanulta mind-ezeknek természetét és furfangját, s ismereteit vadászat közben értékesítette. A mőcz a régi világban hajtó szerepet játszott az uraságok vadászatain, fegyverrel csak a legkitünőbb lövőket látták el. Pedig a mőcz, ha nem lesz kitünő pus-kás, a vadászatot abban hagyja. Nem szeret közepes ember lenni. Vadászatra utalta őt a sok kártékony állat is, minő a medve és a farkas; medve most már ugyan nincs; legfennebb egy-egy itt-ott, de a farkas bővében van még, hiában pusztítja, mert nem apad.

Legkedvesebb hala a pisztráng;¹⁾ nem sokat teketóriázik vele a mőcz; nem csalja ál-bogarakkal, minden évszakban p u s z t a k é z z e l fogja. Végig megy a patakon, megismeri a követ, mely alatt a pisztráng nyugszik; benyul utána s kivessi. Hala is kevés van a havasnak — a tutajozás elriasztotta, részben előlte a halállományt. A háló — haláu —, szigony, — horog — cárlig v. unditá — szintén halfogó eszköz itt; az Aranyosmentén használják a vetőhálót is — prašcä — gyakran esónakról. Néhol a vizet az egész patakon, vagy folyón át itt-ott egymás mellé rakott kavicsokkal megduzzasztják, úgy hogy a hal felfelé uszni nem képes, az ilyen kőgátak alá sok pisztráng huzza meg magát, mikor aztán egyenként kezével kiszedegeti őket. Hálóval a halászat akkor foly, midőn a folyók és a patakok megduzzadnak, zavarosak; szigonynyal és horoggal, mikor a viz tiszta.

A román ember, mint említém, heverő napjait használja fel a halászátra

¹⁾ Ebből: peštriš, peštyegetett, románul: pãstrav; a szláv pistru, pastrva-ból.

— pescuit — vagy estvéit, néha böjt előtti napokon is rászán egy-egy órát, hogy böjtös eledele legyen.

Mindezek azonban nem biztosítják a mőcz lételét; a fa és a fa, a f e n y ő²⁾ az ő éltetője; ha neki nincs, van a kincstárnak. Különben ma már meglehetősen rend van e tekintetben is; olesó fáját megvásárolja a kincstárnak, megdolgozza s luz hasznot belőle Mindenféle faedényt készít a mőcz; különösen Skarisora jelleskedik ez iparágban. Különféle esebrok, kádak, kártyák, nagy mennyiségben készíttetnek, bejárják ezekkel az egész országot; jó piacokat keresnek fel s értékesíteni igyekeznek a legjobban. Albák, Csértés és Szekátura népe zsendelyt készít, azzal járja be az országot; más községek épületfákat, deszkát hordanak szét, tengelyen leginkább, mert a tutajozás itt egészen a kincstár kezében van. A férfiak nagy része tutajos; erdőmunkások a kincstárnál, illetőleg a kincstár vállalkozóinál; ők látják el Torda kincstári farkatarát tűzifával s a vállalkozók deszka-gyárát tönkökkel. Négy-öt ezer öl bükkfát dobnak be évenként az Aranyos mellékpatakjába és roppant mennyiségű tönköket, a Bisztra vizébe, melyek az Aranyosba szakadván be, ennek vize megdagad a nagy terühtől és sok helyt a partokon tetemes károkat okoz. A kincstár e károkat bizottságok által megállapítja és kiegyenlíti. Csekélyebb vizállás mellett a lupsai és a lunkai vízduzzasztókkal segítenek az usztatáson.

A százados fenyőt könnyű szerrel levágnak embermagasságnyi törzsből; a munkás nem szivesen hajol; fejszéje úgy is nehéz. Mikor lehull a derék fa, akkora zajt csinál, hogy reng beléje a havas; zuhanása közben összetör mindent, a mi eleibe akad, a receségés és a ropogás, mintha csak erdőpusztulás volna. Aztán megtisztítják az ágoktól, kellő hosszúságokba felvágják; az egyes ki-mért darabokat pedig roppant kinnal és radsággal lefelé huzzák, taszítják a pa-

²⁾ Románul: brad, abies, pinus, albán elem-nek tartják a román nyelvben.

tak medrébe. Itt tutajba¹⁾ kötik, alkalmas vizet várnak s ekkor elindulnak. Mikor a vizek megdagadnak, nagy öröm van az egész havasban. Futárok járják be a helyeket, hogy a tutajosok ide, vagy oda gyűljenek, mert indulás lesz. A mócz felpakol, betarisznyál és megtelik az ő lelke örömmel, hogy indulhat le a czárába, a hol jól élnek az emberek. Örvend, hogy dolgozhatnak. Hanem hát erősnek és ügyesnek kell lenni a tutajosnak. Ismernie kell minden gübbenőt, a viznek természetét, hogy mindig a víz árában — in matea apei — legyen, különben a tutaj könnyen homokot ér, aztán vége a további haladásnak.

Mikor elindulnak a tutajok, egyenként indulnak el, mindeniken 2—3 ember van; egyik a vezető rudat, a másik hátulról kormányozza a tutaj irányát. Ha nagyobb vízbe érnek, két-három tutajt kötnek már össze; az összekötés a víz mélysége szerint szaporodik, úgy hogy némely helyt, például Várfalván már 2—250 részből áll egy-egy nagy tutaj. Ekkor már kényelmesebb dolguk van a tutajosoknak. A hosszú alkotmányon még kis deszka-bódét is emelnek, eső és nap ellen így védik meg holmijukat; tüzet is ráknak rajta s annál ételnemüiket megkészítik. A nagy tutajnál 2—4 ember van csupán állandóan foglalkozásban. Megesik igen gyakran az is, hogy a víz tutajozás közben megapad, ez már nagy baj, mert ilyenkor a tutajt kikötik, maguk a munkások pedig — ha csak hamar bő vizet nem várnak — haza szédnek. Néha, nagyobb vizállásnál, egyes magasabb gátaknál, a tutaj össze is törik, ha nincs jól összekötve; ilyenkor emberélet is esik áldozatul, az épületfát pedig elsodorja az ár. A gátaknál különös vigyázat szükséges; a lebukó tutaj a víz alá merül s így, ha nem tartja a vezető magát erősen, könnyen a víz alá merülhet.

Mikor a tönköket s a tüzi fát be-

¹⁾ Románul: plută, a szláv plavatiából; lemeze plutese = a fák usznak; plută = uszó facsomó, tutaj, francziául: flot.

vetik a vízbe, e tömeget az Aranyos nem képes Tördáig lehozni — felerésze itt-ott a partokon marad. Száz, kétszáz ember aztán ilyenkor 3—4 hétig állandóan a vízben dolgozik; a parton maradt, vagy itt-ott megrekedt fákat vas-szigonyokkal betaszítják ismét a folyó árába. Kezdi a munkát a folyó azon partján, a hol az első bevetés történt s lejönnek rajta Tördáig. Az ilyen munka igen lassan foly és felette fáradságos. Inkább szereti a mócz ilyenkor a hideg, mint a meleg vizet, mert úgy tartja, hogy a meleg víz inkább előidézi a köszvényt s a többi bajt testében, mint a hideg.

Nem megvetendő hasznót huz a mócz az abroncs — cere — készítésből is. Leginkább Ponorel és Vidra népe foglalkozik e mesterséggel. Az egész könnyű dolog és tőkebefektetést nem igényel. Mogyorófiából a mócz megkészít egy csomó abroncsot, azokat felrakja apró lovára s elindul; ő gyalogol lova mellett. Ennyi az ő egész befektetése. Faluról-falura, városról-városra jár; elindul a havasból májusban s visszatér oda július vége felé; akkor is csak épen lerakja pénzét, ellátja, megnézi családját s ismét elindul. Aztán télen át nem kóborol. És furesa, 50—60 drb abroncsa soha sem fogy el; minden nap feldolgozza felét s a szám mégis állandóan megmarad Gondoskodik magáról, mint a székely. Utja elvezet erdők szélén, ilyen helyeken estvénkint ellátja magát kellő abroncsesal, lovát a szükségesekkel s reggel pitymalatkor tovább áll. A borvizes székely se szokott szénát venni soha.

Ki ne ismerné a szenes oláhot? Csakhogy a mócz nem jó le Kolozsvárig e czikkével, Kolozsvár városát a gyalui havasok már puhább népe szokta ellátni szénnel. A szénégetés szintén fontos keresetág a havasi népnél. Közeli városokon házról-házra jár szenével a mócz s kiáltja: Hai la carbuni! Jer a szénhez!

Mint ácsok, a móczok utólérhetlenek. Ők építik fel házaikat, pajtaikat, csüreiket, iskoláikat, templomaikat. E téren sokat tanultak a badeniektől. Mintegy

200 badénivel szerződött volt kormányunk a 70-es években, némely kinestári faépület építésére. Ekkor készültek a tordai faraktári épületek, az erdősz-lakok Bisztrán és Albákon. Gyönyörű épületek ezek; tiszta, pontos, csinos munka. A mőczok meglesték a badéniek titkát s most hasonló épületeket képesek építeni.

Akárhány mőcz, mint ablakos, üveg-edény árus, a drótos tótok módjára, bejárja az országot s pénzt keres.

A mőczra nézve nem akadály a távolság, elmegy ő bármily messze földekre, még Romániát is felkeresi néha-néha.

Mindezek eléggé tanusítják a mőczok életrevalóságát és munkásságát.

Á nők sem állanak hátrább szorgalom és ügyesség dolgában. Gyapjuból, kenderből, lenből a háztáj minden ruha- és fehérnemű-szükségletét előállítják. Soha sem lehet látni heverő havasi nőt; még ha megy gyalog avagy lóháton, akkor is fon; egyetlen perczét sem fecserli el. Nem is tudná másként előteremteni a szükséges elegendő vásznat és gyapju-posztót. A férfiak nehéz munkával foglalkoznak, sokat szaggnak; a nő is sokat elvisel, mert télen-nyáron harisnyában, jól felöltözve kénytelen az időjárás szeszélyessége miatt járni. Nagy szegény a mőcznéra, ha vásárolni kénytelen fehér- vagy ruhaneműt; pénzt csak épen keszkenőért ad, minden egyéb az ő keze munkája. Még a színezést is ő eszközli; kiválóan ügyes a színek előállításában; e czélra leginkább növényeket használ, igen kevés ásványt. A román nő, mint általában a románok, szereti a fehér, veres, sárga, kék és zöld színeket ruházatában. E színekkel varrja ki ingét, ha fiatal, és feketével, hogyha öregrendü.

¹ A ki általában a román nő színezési tudományával alaposan akar megismerkedni, vegye elő Marián Flavián Chromatica populului român (Bukerest, 1882.) című felette érdekes és tanulságos művét.

Szöni, ugy szó, mint a takács. Egyszerű az ő szövőszéke, nem olyan tökéletes, mint a minőket a kormány által felállított szövődékbon lehet látni, de hát azért, habár lassabban, sokat és szépen dolgozik.

Nagyon ajánlatos volna, hogy a mőczok között, például Topánfalván, egy hat hónapos szövődei tanfolyám nyitassék s közöttük meghonosítanak az újabb szerkezetű szövőszékeket. A derék mőcznők bizonyára felhasználnák a kedvező alkalmat. Ők, a kik az időt pénznek tartják, mint az angolok, a legnagyobb hálával fogadnák a kormány intézkedését.

Mihelyt akkora a mőcz gyerek, hogy már nem fél a bogártól, s annyi ereje van, hogy letapodhatja azt, már foglal kozik, már pásztorkodik: Tart e mestersege tizenhét éves koráig, a mikor aztán nehezebb munkába vág és szülőinek segítkezik. A leány szintén hasonló mesterségen van, csak hogy ő ezt ugyszólva addig folytatja, a mig férjhez megy; e mellett elvégzi a házi teendőket is.

Szolgálni sem a mőcz fiu, sem a mőcz leány nem megy; nem szeretik ők a szűk látkört. A katonaságtól a mőcz fiu azért irtózik; sok e miatt az önesonkitási eset.

Jelen voltam 1882-ben, Topánfalván, egy sorozáson. Szkerisora és Nyágra előálló legényei közül tizből 3-4-nék volt levágva jobb kezén a mutató-ujj; igen soknak lábujjai, egyik másik lábön, egymásra növe oly különös módon, hogy ezáltal hosszabb gyaloglásra az illető képtelenné lett. Az önesonkitás csesemőkorban történik, 20.-25 év. előtt ama két községben, ugyszólván általános volt. Most már mind ritkábbak az efféle esetek; most például a mőcz nem igen gondol arra, hogy testében kárt tegyen, miután tudja, hogy ugy is beveszik; a katonáskodás nem tart oly sokáig, mint a régibb időben.

Moldován Gergely.

ROMÁN SZAVAK A MAGYARBAN¹⁾

Bolován, (Erdélyben mindenfelé hallható). Rom. *bolovan*, *scopulus*, vel *globus lapideus*; kő vagy kő darab (B. Lex.) Nagy *bolovámmal* agyonütötte.

csutora, (Erdélyben mindenfelé hallható); rom. *ciutura*. rövid pipaszár, melynek a pipába járó végét a tulajdonos gyakran a szájába veszi s azt szopogatja.

posztáta, (Szolnok-Doboka, Kolozs, Torda-Aranyos megyék); rom. *postată*, ordo, series, rend, sor.

róta, (Erdélyben általános). Rom. *roată*, kerék. *Rótába* körül állani. Nincs ki mind a négy rótája, az az hiányzik egy kereke.

szénétálni, (=zenetálni) Krizánál (518) *tukmálni* jelentéssel a székelységben. Kétségtelenül a román *sănătate*, egészség.

szérékucz, (Erdélyben általános); rom. *serăcuț* kissé szegény, szegényecske, román *serac* szegény, *ut* kicsinyítővel.

szodusz, közdivatu szó; rom. *s'o*

¹⁾ Lásd a 2. 3. 4. 5. 6. számokat.

(a) *duș*, elment, oltünt. Kártya közben használják különösen jelentvén, hogy a játékát valamelyik elveszítette.

tokána, (Erdélyben közdivatu). Rom. *tocană*, összeapritott hus étel; *tokány*.

tolhár, a román *tâlhar* visszavétele; egész életében *tolhár* volt. (Szolnok-Doboka, Kolozs, Torda-Aranyos megyékben callható).

trába, (Erdélyben közkeletű); rom. *treabă*, *negotium*, *actus*; dolog, baj; am o *treabă* cu tine, *negotium* mihi tecum; dolgom, bajom van veled. (B. L.) Valami trábája akadt veled, azt igazítja.

trábáz, (Erdélyben közkeletű). A rom. *treabă*-ból. Addig *trábázott* vele, míg ő is hurokra került; ezek mindig együtt *trábáznak*, rossz lesz a vége; titokban öszszesug-bug, paktál. Ne *trábáz* vele, ne szövődj vele!

Zebováł, (Kolozs, Szolnok-Doboka megyék). Rom. *zebăvese*, moror, commoror. Sich verweilen, verzögern, aufhalten; késedelmezni. Aztán sokat ne zebováłj, kessél, késedelmezzél.

MAGYAR VENDÉGSZÓK.¹⁾

Făgădetiu (Szilágyság, Trib. 1890. 88. szám); magy. *fogadás*, ígélet, fogatkozás.

făgas, m. *fogás*. (Szilágyság, Trib. 1890, 88. sz. Szolnok-Doboka, Kolozs, Torda-Aranyosmegyék.)

fărsângălesc, általánosan használva van; magy. *farsangol*.

fain, általános használata; a magy. *fáin* révén került a nyelvbe.

fedelese, magy. *fedelez* (Szolnok-Doboka, Kolozs, Torda-Aranyosmegyék.)

feiedelm, magy. *fejedelem*. (Viski Psaltireaja 8 l.)

¹⁾ Lásd a 3. 4. 5. 6. számot.

felezitoare, magy. *felező*, a cséplésnél használják. (Trib. 1890. 88. sz.) Használata általános.

fenieghetesc, magy. *fenyeget*. (Trib. 1890. 88. sz. Szilágyság.)

fèrè, m. *félre*. Stăi fèrè, állj félre (Trib. 1890. 89. sz.) Használata általános.

festelese m. *fest* (Maxim: Glossariu 247. l.)

festiic, magy. *festék*. (Trib. 1890. 89. sz. Szilágyság.)

fighe, ma *füge*. (Visk. Psaltireaja 28.)

fioc, magy. *fiok*; használata általános (Conv. Literare XX. köt. 1010).

firiz, (*híriz*, *şircz*, *fereseu*), magyar *fűrész*. (Trib. 1890. 89. sz. Szilágyság.)

fiču, magy. *fičko*. (Szilágyság, Szolnok-Doboka, Kolozsmegyék.)

fiu, közhasználatu; magy. *fiu*.

fodoră (több. *fodre*) magy. *fodor*. (Szilágyság, Trib. 1800. 89. sz. Szolnok-Doboka, Kolozs, Torda-Aranyosmegyék.)

foglălesc, magy. *foglal*. (Trib. 1890, 89. sz. Szilágyság, Szolnok-Doboka, Kolozs, Torda-Aranyosmegyék.)

foităi, magy. *fojt*. (Szilágyság, Trib. 1890. 89. szám. Szolnok-Doboka, Kolozs, Torda-Aranyosmegyék.)

fojt (uri) Szolnok-Doboka, Kolozs, Torda-Aranyosmegyék. (Szilágyság, Trib. 1890. 89. szám), magy. *fojt*.

fostăesc, magy. *foszt*. (Trib. 1890, 89. sz. Szilágyság.)

furgătesc, magy. *forgat*. (Trib. 1890. 89. sz. Szilágyság.)

gaci, magy. *gatya*. (Trib. 1890, 89. sz. Szilágyság.)

gălușcă, m. *galuska*. (Maxim. Gloss.) Használatu általános.

ghiemălesc, magy. *emel* (Trib. 1890, 89. sz. Szilágyság.)

ghig, (ghiguri), magy. *vég*. (Trib. 1890. 89. sz. Szilágyság.)

ghimber, m. *gyömbér*. (Maxim. Gloss.) Használatu általános.

ghionghii m. *gyöntyuk*. (Trib. 1890, 89. sz. Szilágyság.)

gîres, m. *göres*. (Kolozsvár és vidéke.)

goiobiș, m. *golyobis*. Általános.

golemb, m. *galamb*. (Viski, Psaltirea 55. 68 l.)

gubă, m. *guba*. (Trib. 1890, 89. sz. Használatu általános.)

gunusluesc, (a gunosi). magy. *gonoszol*. (Psalt. Scheiană 379, 359. l.)

ROMÁN NÉPDALOK.

I.

Életem virága.

Életem virága,

Mit fáradsz hiába?

Anyám nem ad hozzád!

Mert anyám megtudta,

Hogy kitől, nem mondta:

Hogy van neked otthon,

Sok tehened bornyas,

Sok szép juhád gyapjas

Fonni kell s majd fejni,

Sok dolgom fog lenni.

— Ilona szép lányom,

Üdvöm és világom!

Jöss-e hozzám nőül?

Kedved ha lesz fejni,

Kis kezéd fog fejni.

A mi megmaradna,

Bornyamnak maradna!

Kedved ha lesz fonni,

Szerzek neked nyomba

Rokkát diófából,

Orsót ezüstszálból.

— Életem virága,

Mit fáradsz hiába?

Anyám nem ad hozzád,

Mert anyám megtudta,

Hogy kitől, nem mondta:

Hogy a belső házba,

Gyolcsból készült inggel

Tele van hét láda.

És azt a szabadban,

A tiszta patakban,

— Szekerem kitólni —

Kell majd kisujkolni.

— Ilona! szép lányom,

Üdvöm és világom!
 Ha akar:z sujkolni,
 Ott künn a szabadban,
 Szerzek neked sujkot,
 Szépet, kórisfából.
 A nyele lágú fából —
 Mosni fogsz, a mennyit,
 És a többit rendre —
 — Mély a patak medre —
 Ereszd a haboknak:

— Életem virága,
 Mit fáradsz hiába!
 Anyám nem ad hozzád?
 S én nem megyek hozzád!
 És előled; leszek
 Virág a határon,
 Harmat a virágon.

— Ilona! szép lányom,
 Üdvöm és világom!
 Én meg leszek pásztor,
 Báránybőr sipkával,
 S leszakasztalak,
 Reá akgatlak,
 Haza viszlek s leszesz,
 Jó anyámnak lánya,
 Ekesség a házba!

II.

A jegyes levele.

Levelet ír a leányka,
 Jegyésének van az szánva,
 A szép ifjut rég nem látta.

«Legyen oly jó vőlegényem,
 Jőjjön hozzám, arra kérem,
 De ne jőjjön a havason,
 Erdejében farkas vagyon;
 Hozz' magaddal lovast, ötvent,
 Gyaloglegényt számra többet.

„Legyen oly jó vőlegényem,

Jőjjön hozzám, arra kérem,
 Be se nézzen a berekbe,
 Sok a túske, bokor benne,
 Csal a berkek hüvös árnya,
 S rá léphetnél a virágra . . .
 Hozz' magaddal lovast ötöt,
 És gyalogost tizenkettőt.

„Legyen oly jó vőlegényem,
 Jőjjön hozzám arra kérem,
 Mégis jőjjön csak magára,
 Ne üljön fel a lovára,
 Mert nem tudnám megitatni,
 A patakra kihajtani,
 Szénát tennék majd elébe,
 Megsértene a sörénye.

„Legyen oly jó vőlegényem,
 Jőjjön hozzám arra kérem,
 De ne jőjjön az esőben,
 Mert a ruha ázik könnyen,
 Gyenge vagyok én még arra,
 Hogy kivigyem a patakra,
 Kifacsarjam, kiteritsem,
 Erre nekem erőm nincsen.
 Gyere hozzám szép időben,
 Mint a sas a levegőben,
 Szép koszorút nekem fonva,
 Akkorát, mint az ég boltja,
 Gyere hozzám tedd fejemre,
 Jegy-gyűrűmet adom érte!”

VI.

A ki szeret . . .

A ki szeret s azt rebegi:
 «Oh, uram adj szégyent neki!»
 A ki szeret és azt mondja:
 «Bár ne lenne soha módja!»
 Birjon a rák hajlékával,
 Ételével, italával. —
 Mint a hernyó, csusszék lassan,
 Bővülkedjék a panaszban;
 Soha senki meg ne szánja,

Égjen s mégis egyre fázzék,
 Enyhülést ne adjon árnyék.
 Egyék a sas asztaláról,
 Emberszemtől messze, távol;
 És nyugodjék, mint a szélvész.
 Mely ma itt van, holnap elvész,
 Legyen kő a párna nála,
 S káromkodás inádsága!

IV.

Érjen téged . . .

Érjen téged, rózsám, érjen
 Az a vágy, a mely űz engem;
 A szerelem vágya érjen;
 — Egész nap ülj a töltésen . . .
 Jókor, — később, ozsonnára,
 Hogy égj, mint a gyertya lángja,
 És azután este felé,
 Mint a viasz, olvadj belé;
 Aztán a nagy vacsorára
 Aludj ki, mint gyertya lángja!
 Hogy a midőn éjfél leszen,
 Halálverejték emésztszen;
 És a midőn hajnal leszen,
 Életednek vége legyen;
 Hogy a napnak áldott arcza,
 Süssön rád a koporsóba;
 — Mert te rútul megcsaltál,
 Nem tudom, mit gondoltál!

V.

A virág és a dér.

Gyönyörű kert közepébe,
 Ül a lányka s mereng mélyen . . .
 Nyugszik boglár-rózsaaágban,
 A violák árnyékában.
 Egy ifju arra menve,
 A leánykát megkérdezte:
 — Kedves gyermek fehér arczczal,

Fénylő szemmel, rózsajkkal,
 Leány vagy-e vagy menyecske,
 Avagy angyal égből esve?
 — Sem lány biz én, sem menyecske,
 Sem szép angyal égből esve,
 Virág vagyok, nyilok szépen
 Gyönyörű kert közepében . . .
 De te ki vagy oly rejtélyes,
 Szabad ifju, feleséges?

— A Dér vagyok, kedves lányka,
 Szólt az ifju nyomban rája,
 Estve járok én az árnynyal,
 Virágkebel az én ágyam,
 S napsugárral ha felszállok,
 Elhervadnak a virágok.

VI.

A kis kakuk . . .

A kis kakuk repül, repül . . .
 Három napja ágon nem ül;
 Hegyen, völgyön, vizen, árkon,
 Csak repülni, szállni látom.

Kakuk madár! bár leszállná,
 Közel hozzám a zöld ágra,
 S énekelne reggel, estve,
 A bánatom úgy engedne.

Ha a kakuk ifju volna,
 Én elfognám szegényt nyomba!
 Szőnék neki finom inget,
 Tartanám mint szeretőmet . . .

Ha a kakuk vitéz volna,
 Elüzhetné búmat nyomba! . . .
 Hej, de ő egy szabad madár,
 Zöld erdőkön, lombok közt jár,
 Énekelni leszáll ágra:
 Bumat nem is veszi számba.

Ford. Moldován Gergely.

ÉLŐSDI EK.

(Dela Vranceától).

IV.

Fenogyerek ez a Solon! Az idei szerzeménye különb a tavalyinál; fogalma sincs a játékról, oszteni tud csupán s ezzel vége. Még egy ilyen ülés s mi beszerezzük a fürdővadra valót. Tudjátok, mit tett Zozó? Ugyanazt a *kilenczest* kétszer mutatta meg.

És nem vette észre! kérdő Popovics Miska keresztet vetve.

Játszhatsz vele, a mint tetszik. Vak az istenadta. Jól kiválasztotta az a fene ember, Solon!

A tanfelügyelő hátok mögött igazgatva hosszú fürteit mondá.

A spártai ifjak csak magok közt beszéltek; érdemesek vagytok e dicső névre!

Aztán nevetve folytatá:

Mit hozott a mai „pálesztra“ a kőnigháza?

Néhány száz frankot mindegyikünknek, felelt a joghallgató.

A tanfelügyelő intett Ludoveánnak.

A fiatal ujságíró gyorsan fölállt.

Düllőre vergődöttél Szevázticzával?

Nehezen puhul.

Ne mutasd, hogy bolondulsz érte. Vétek volna kiszalasztani e szép, fiatal s gazdag nőt. Én azt mondom... szereti... csak vigyázva előre!

Értem.

A tanfelügyelő s az ujságíró közt régi barátság van.

Pániku elmesélte a hölgyeknek, hogy akarta ő még 16 éves korában elvászítani férjétől egy szolgabíró nejét, de ez embertelen hivatalnok minden törvény ellenére elzárta őt, feleségét pedig elverte a tizenkilenczedik „szá—szá—században!“

Annuska *melle benyomult* a szalon ajtaján; zajos tapsviharral fogadták. Utána egy magyar szolgáló hozta a pezsgőt.

Egymás egészségére itták ki pohar-

raikat. Pániku mindegyre azt hajtja, hogy senki se képes annyi jó-jó pezsgőt inni, mi ő a nélkül, hogy meg-meg-meg ne kánforodjék tőle. És ez igaz is, mert folyton koczint Pán-pán-pán-tá-zi bá-bá-bá-csi-val, a ki még az első pohárt se itta ki. Iszik szakadatlanul, összehord tüesköt-bogarat és folyton kezeit csókolja a ke-ke-kellemes höl-hölgyeknek és ki-ki-kisasszonyoknak. Annuskának is feloldózott a nyelve; bevallja, hogy a kit világeletében legjobban szeretett, a megszólamlásig hasonlított az *ellenállhatatlan* Pánikuhoz s ha rá néz, őt látja benne.

Engedje meg, drága Pániku ur, folytatá Annuska könnyeit törölgetve, hogy megcsókoljam s fojtsam el régi tüzeimet.

Óriási taps és kaczagás. „Annuska ég! Gyorsan a tűzoltókért! A régi tűz, mely ebben a korban tör ki, olyan szerelem, a mely erényes és tiszteletet érdemel! Valódi hegheliánf-plátonikus szerelem!“ A tanfelügyelő urnak eme megjegyzésére Ludoveán sietett üdvözölni Annuskát, a kit az előbbi szavak egészen gondolkodóvá tettek. Később meg is kérdezte suttymban a tanfelügyelőt: Mit akart mondani? Talán valami betegséget vett észre benne, mert egy idő óta nem jól érzi magát?“

Az ifjuság, a jó kedv, a pezsgő s a fölhevülés magával ragadta Cosmint is, valamint a hegyszakadékán lerohanó ár kitépi azt a törzset, a mely mély gyökeret nem tudott verni. Egy pohár pezsgő megtette a hatást, mert egy langyos áram csapta meg arcát föl a hálántékáig, a mely eltakarta a szomorú képeket s más kellemes, eddig ismeretlen benyomásoknak adott helyet kimerült lelkeletében. No még egy pohárral, még a harmadikkal is... Erősen meg van győződve, hogy a világ olyan, a milyea-

nek képzeletünk festi, sőt talán nem is létezik. A szomorú ember önmagának s az emberiségnek ellensége. Az impresszióknak egymás után hirtelen kell elmulniok; a ki folyton szerencsétlenségtől tart, az örökké boldogtalan lesz; csak a beteg embereknek van bánatok, mert szakadatlanul egy benyomás terhét kell szenvedniök. Ha valaki önmagának nem boesát meg s nem szereti önmagát, hogy szerethetnék mások s miként boesásának meg mások neki? Cándiánnál minden csupa élet, merő boldogság; csak a boldogok vetik meg a világ élvezeteit. Minden embernek, rossznak s jónak egyaránt legfőbb vigassza a feledés. Mért ellenkezzünk hát a természettel, hiszen mi csak hitvány játékszerei vagyunk neki s nem a mint némelyek hiszik, hogy ő a mi szolgálónk. Cosmin szemei szikráztak.

Min tépelődsz Cosmin? kérdé Cándián egy pohár pezsgőt nyujtva feléje.

Honnan tudod, hogy töprengek?

Olyan vidám a tekinteted, hogy mon cher, ilyen álarezet csak az visel, a ki valamin töri az eszét. Miért nem iszol?

Ez már a negyedik pohár, sok egy kissé.

Sok? Ugyan? Azt hiszed, hogy ez is olyan bor, mint a melyet „Constandiu”-nál mérnek? Ha mindent fontra-pontra teszel, akkor már csak egy revolvert kell vásárolnod... Egy revolvert? Vajjon mit csinálhat Málérián Pál? Ő is magában töprenkedhet... Talán a revolverre tekint?... Micsoda szemek!... Eh, boldogság! Cándián csakugyan nem olyan ezinikus, mint a milyennek képzelte. Az tény, hogy ifjuságát áruba boesátotta, de nemcsak a maga személyéért, hanem sokakért is tette. Ugyan mit nyert volna az emberiség vele, ha Cándián a helyett, hogy kieviczkolne Annuska hálójából, ügyvéd vagy bíró volna? Senmit. És megfordítva, mit nyert Cándián azzal, hogy egy ballépést tett özvegy asszony pénzét fecséreli? Ugyanannyit. Ha pedig Pániku két marokkal is szórja a pénzt, mért ne gyűjtené ő is rakásra? Csakis

ily módon irhatná Sásának: „Kölcsönöz-tél, ime sietek adósságomat kifizetni.” Türelmetlen, játékos szenvedélylyel Cándiához közeledik s kérdi őt:

Mit gondol Pániku? Ninesen kedve egy bankot adni?

Monsieur Georges, kiált Zozó, elég az udvarlásból! Kit akar még meghódítani? Itt az ideje, adjon egy parázs bankot!

Uj kártyák Pániku ur, szólt Annuska, nyaka köré foná karját, avagy talán nines mersze játszania a fiukkal?

Ne-nekem? Ne-nem i-ismer Annuska e-engem! E-egy na-po-pon el-veszte tet-tem... mondja meg Pá-pán-tá-zi bá-bácsi.

Bizony helytelenül tett ösémuram felelt Pántázi, előre megmondtam. A házamban történt s azért sajnálom annyira. Ilyen higgadt és erélyes embert mint ön, nem láttam soha. Igen, azt mondom. Két óra alatt huszezer forintot veszített, de jókedve azért nem hagyta el, kaczagott s mulatott egyre.

A megtestesült erkölesi erő! jegyezte meg a tanfölgyelő.

Helyes, helyes, kiáltott közbe Ludovean, a poharat Paniku egészségre ürítem ki! Miután a pezsgőt fölhajtotta, egy á, á, á, á, á, á, skálát tört ki a tor-kából.

Mindnyáján Pániku közé sereglének, a ki kijelentette: „Ez a ská—skála me—meg ör—de—mel egy. egy egy”... egy bankot akarta hebegni mozgatva kezeit, mintha kártyát osztana. Vörös mint a láng, szemei zavarosak s medvesek, minden székbe belo akad, a min a zöld asztalig el tud vergődni. A pezsgő és a dohány megtette hatását az *ellenállhatatlanra*. Lizi kisasszony jobb oldalára ült. Annuska két pakli kártyát hoz ezüst tálcán. Ugy szolgálom ki Paniku urt, mint egy királyt! Beh sok királytszolgált ki Annuska!

Néhány perc alatt két ezer frankot veszített a király, „mi a patvar töprengett Cosmin, a ki szintön leült kártyázni, ha veszít, akkor kifizet mindent, ha nyer, akkor a maga betétét huzza

be? Talán csak úgy képzeled, hogy a többiek, ha veszítenek, visszaveszik bététjüket?

Annuska fölkelt a játékasztalától s karját nyújtva Pántázinak, kiment a szalonból. Rövid idő múlva ismét visszajötték karonfogva. Pitymalott. Az ablakredőkön keresziül besűrődött egy kis gyöngö, fehér világosság.

Ha egy ablakot kinyitok, én is adok egy bankot, szolt mosolyogva Pántázi s háttára font karokkal sétált föl s alá.

Solon a halhatlanoktól ered! kiáltott a tanfelügyelő.

Ejnye, de ki me—me—me . . . kimerültem, akarta mondani Pániku hadonázva jobbra-balra, de vi—vissza a—aka—rom nye—nye—nyo . . . vissza akarom nyerni a veszteséget, volt szándékában hebegni.

Pániku szerfölött előzékeny volt Pántázi bácsival szemben. De volt is rá oka. Ki bánja azt, ha veszít? Pántázi. Ki tanácsolja, hogy ne kártyázzék akárhol? Pántázi. Ki vezette ilyen vig és előkelő társaságba? Ki bizonyította be a többieknek, hogy ellenállhatatlan a nők előtt? És kiadta elé „ama nagy kasszának“ történetét, melyeknek a legnagyobb hidegvérrel, mint a játéknak egy igazi hőse, elveszített természetes, hogy Pántázi bácsi. Ime az okok, a melyek miatt sietett Pániku György még az utolsó osztásokat is elveszíteni s helyet engedni Pántázi bácsinak.

Pántázi kezdi keverni a kártyákat.

A kártyázók fölkelték egy kissé, hogy kinyujsák csontjaikat, aztán kértek-törökösen főzött fekete kávé cognakkal. Ludoveán karonfogta a tanfelügyelőt. Cosmin is elkezdett sétálni, megint inogott a föld lábai alatt. Nem volna semmi baja, ha nem fájna a feje. Véletlenül Ludoveán s a tanfelügyelő mellett haladt el s akaratlanul néhány szót hallotta: „No tégy sokat Pántázi kártyái ellen“, szolt Ludoveán a tanfelügyelőnek. „Tudom“, válaszolt a tanfelügyelő. Hát mért ne tegyen sokat? És mit jelent az a „tudom“? Tud valamit?

Cosminnak még száz frankja volt. Csak ne fájna annyira a feje; néha-néha undorodik is. A kávé majd helyre hozza.

Készen, szolt Pántázi, megsimítja szakállát. Kijátszik? Moncher Pániku, akar?

Pániku egy párszor leciti a tref dá-mát, a melylyel ha visszavág „por—porrá válik a bankadó.“

Majd megbá—bá—bá . . . Pántázi bácsi, akarta mondani nagy sajnálkozással, mert épen kezében volt a tref dáma. Hiába ilyen az ő természet, hogy Pántázi bácsi ellenesak a tref dáma-ával játszik. Inkább nem játszik, minthogy más kártyával vágjon vissza. Ilyen a babonás ember!

Készen, szolt másodszor Pántázi s mindenki elfoglalta a helyét egy-egy csészre török kávé előtt.

A bankban 500 frank volt.

A che—che—cheval, hebegte Pániku s mindakét huzáson nyert.

Pántázi mosolygott s új bankot adott. Háromszor veszített aztán földre dobta a kártyákat s másokat kért. Annuska sietett hozni egy új pakli kártyát, melyet Pántázi jobboldala mellé tett s elkezdett szokatlan sebességgel beszélni nevetgetni s mindenik nővel trefálkozni. „Készen!“ kiáltott Pántázi Pánikunak nyújtva a kártyákat. Ugy tűnt-e avagy csak ő, Cosmin látta hogy Pántázi meg se keverte azt a pakli kártyát, melyet Annuska hozott? Valószínűleg nem jól látta. Nem esoda, hiszen annyira fájn a feje; de azért ő is megpróbálja szerencséjét. Pániku kért egy tref dámat s vágott vele. A bankban 1000 frank volt. Ez egyszer az a „che—che—cheval“ mindakétszer veszített. A játék nagy vigyázattal s körültekintéssel folyt mindenki keveset tett. Csak Pániku szorta tüzesen a pénzt, mert erősen remélte hogy a tref dáma-ával egyszer csak „szét ug—ug—ugraszt—ja a bankot. Alig osztotta ki Pántázi a kártyák fölét már meg izzszerezte befektetett tőkét.

(Folyt. köv)

Dr. Alexi György.